

Primljeno: 12. 8. 2022.

Prihvaćeno za štampu: 13. 10. 2021.

Dr. sc. Hakija Kanurić, vanr. prof.

Univerzitet u Bihaću

Islamski pedagoški fakultet

E-mail: hakijak@hotmail.com

ZEKAT NA MED – KOMPARATIVNI PRISTUP

Sažetak

Analiza islamsko-pravnih pitanja komparativnom metodom različitih mezheba prikladna je našem vremenu u kojem se javnost suočava s različitim mišljenjima islamskih pravnika. Ta metoda omogućava da se pravna pitanja temeljito analiziraju i sagledaju s različitih aspekata, da se razmotre oprečni dokazi, shvate uzroci razilaženja i prepozna mišljenje koje podupiru najjači argumenti. Jedno od pitanja po kojima se islamski pravnici razilaze jeste zekat na med, da li je obavezan ili ne. Ovaj rad nastoji eksplicirati mišljenja učenjaka po tom pitanju, analizirati argumente na kojima grade svoje stavove, olakšati razumijevanje uzroka razilaženja islamskih pravnika i ukazati na odabrano mišljenje o zekat na med.

Ključne riječi: zekat, med, nisab, mezheb, idžtihad, izvori šerijata, hadis.

Uvod

Zahvala Allahu Gospodaru svjetova. Neka su salavati i selami Poslaniku milosti Muhammedu, njegovoj časnoj porodici, vrlim ashabima i svima koji njegovu uputu slijede.

Med je čovjeku hrana, poslastica i lijek. U suri koja nosi naziv En-Nahl/*Pčele* kazujući o blagodatima kojima je obdario čovjeka Svevišnji Allah spominje i med. Rekao je: „Gospodar tvoj je pčelu nadahnuo: 'Pravi sebi kuće u brdima i u dubovima i u onome što naprave ljudi, zatim, hrani se svakovrsnim plodovima, pa onda idi stazama Gospodara svoga, poslušno!' Iz utroba njihovih izlazi piće različitih boja koje je

lijek ljudima.“¹ Allahov Poslanik, s.a.v.s., volio je med. Aiša, r.a., kazuje kako je Poslanik, s.a.v.s., boravio kod svoje supruge Zejnebe, r.a., i kod nje jeo med...² Također ga je preporučivao kao lijek, kazao je: „Ako u nečem od vaših lijekova ima koristi, onda je to u gutljaju meda, ili u hidžami (puštanju krvi kupicom), ili u kauterizaciji kada se podudari s bolešću, a ja ne volim liječenje vatrom (tj. kauterizaciju).“³

Islamski pravnici spominju med u poglavlju o zekatu, gdje iznose opsežne diskusije i oprečne stavove po pitanju da li je zekat na med obavezan ili ne. Ovaj rad ima za cilj elaborirati stavove učenjaka hanefijskog, malikijskog, šafijskog, hanbelijskog i zahirijskog mezheba o pravnom statusu zekata na med, argumente na koje se oslanjaju i primjedbe koje im se usmjeravaju, te analizom argumenata doći do odabranog mišljenja i kroz primjer zekata na med olakšati razumijevanje zbog čega se islamski pravnici razilaze.

Mišljenja učenjaka o zekatu na med

Prvo mišljenje: Zekat na med je obavezan. Ovo mišljenje prenosi se od nekih ashaba, poput Omera b. Hattaba i Abdullaha b. Abbasa, radijallahu anhum. Od učenjaka iz prvih generacija ovo mišljenje zastupali su: Ishak, El-Evzai, Ez-Zuhri, a po nekim predajama i Omer b. Abdul-Aziz. Ovo je stav Ebu Hanife i dvojice njegovih učenika: Ebu Jusufa i Muhammeda, imama Šafije u starom mezhebu i većine učenjaka hanbelijskog mezheba. Imam Et-Tirmizi kaže: „Ovo mišljenje primjenjuje većina učenjaka.“⁴ Hanefijski učenjaci obavezu davanja zekata na med uvjetuju time da pčelinja paša bude zemlja na čiji rod se daje zekat (tzv. ušrije), a ako se radi o zemlji haradža, na koju se ne daje zekat nego se plaća posebna vrsta poreza, zekat nije obavezan. Ostali učenjaci ne prave razliku između ove dvije vrste zemlje.⁵

¹ En-Nahl, 68-69.

² Buhari, br. 5267.

³ Buhari, br. 5683.

⁴ Et-Tirmizi, *El-Džamius-sahih – sunenut-Tirmizi*, 3/16.

⁵ Vidjeti: El-Kasani, *Bedai'us-sanai'*, 2/61; El-'Ajni, *El-Binaje*, 3/427; En-Nevevi, *El-Medžmu'*, 5/452; Ibn Kudama, *El-Mugni*, 3/20.

Drugo mišljenje: Zakat na med nije obavezan. Ovo mišljenje prenosi se od Alije b. Ebi Taliba, r.a., zastupao ga je Ibn Ebi Lejla, Es-Sevri, Hasan b. Salih, a prenosi se i kao odabrano mišljenje Omera b. Abdul-Aziza. Ovo je stav imama Malika, Šafije u novom mezhebu, Ibnul-Munzira, nekih učenjaka hanbelijskog mezheba, kao i zahirija.⁶

Treće mišljenje zastupa Ebu Ubejd el-Kasim b. Selam el-Herevi, jedan od velikih poznavalaca hadisa i fikha. Odabrao je srednje mišljenje između dva prethodna, iako njegov stav podrazumijeva obaveznost zekata u nekoj mjeri. Nakon što je spomenuo dva mišljenja o zekatu na med, rekao je: „Najdoličnije po ovom pitanju kod mene je da se vlasnicima meda naređuje da na njega daju zekat i da se na to podstiču. Pokuđeno im je to spriječiti, i nije im sigurno da nisu grješni ako ga prikriju. Međutim, neka to ne bude stroga dužnost, poput zekata na usjeve i stoku.“⁷

Argumenti prvog mišljenja i opaske na njih

Zastupnici ovog mišljenje dokazuju svoj stav Kur'anom, sunetom i analogijom. Što se Kur'ana, tiče spomenuli su ajet: „Uzmi od imovine njihove zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš...“⁸ Ovaj ajet svojim općim značenjem odnosi se na svaku imovinu pa tako i med, što znači da je na med obavezno dati zekat.⁹ Također se pozivaju na općenitost drugih ajeta kojima se propisuje zekat i naređuje milostinja, poput ajeta: „O vjernici, udjeljujte od lijepih stvari koje stječete i od onoga što vam Mi iz zemlje dajemo...“¹⁰

Na ovaj dokaz zastupnici suprotnog mišljenja odgovorili su da su ovi i njima slični ajeti specificirani, da postoje izuzeća iz njihovog općeg značenje i da se ne odnose apsolutno na svaku imovinu. Postoje brojne vrste imovine na koju se ne daje zekat, poput povrća, svježeg voća, peradi, prevoznih sredstava i nekretnina, ako nisu trgovačka roba.

⁶ Ibn Abdil-Ber, *El-Istizkar*, 3/240; En-Nevevi, *El-Medžmu'*, 5/452; Ibn Kudama, *El-Mugni*, 3/20; Ibnul-Kajjim, *Zadul-Me'ad*, 2/14.

⁷ Ebu Ubejd, *Kitabul-emval*, str. 607-608; Karadavi, *Fikuhuz-zekat*, 1/425.

⁸ Et-Tevba, 103.

⁹ El-Džessas, *Ahkamul-Kur'an*, 4/363.

¹⁰ El-Bekare, 267.

Dakle, zekat nije obavezan na svaku imovinu, nego samo na određene vrste imovine, a med nije od njih s obzirom na to da ne postoji vjerodostojan i eksplicitan tekst ajeta ili hadisa koji bi med uvrstio u imovinu na koju je dužnost dati zekat.¹¹

Što se hadiske argumentacije tiče zastupnici prvog mišljenja naveli su niz predaja od kojih su najistaknutije sljedeće:

Prva: Od Ebu Sejjare el-Mute‘i, r.a., prenosi se da je kazao: “Allahov Poslaniče, ja imam pčele, pa trebam li davati zekat na med?” ‘Daj jednu desetinu od meda kojeg ti one proizvode!’ naredi mu Poslanik, s.a.v.s.. ‘Hoćeš li staviti pod zaštitu moje pčelinjake?’, upita Ebu-Sejjare, a Poslanik, s.a.v.s., pristade da to učini.“¹²

Ovaj hadis ukazuje na obavezu davanja zekata na med, jer je Poslanik, s.a.v.s., naredio da se izdvoji jedna desetina, a imperativ ukazuje na obligatnost propisa.

Druga: Amr b. Šuajb prenosi od svoga oca, a on od njegovog djeda i kaže: „Hilal, stanovnik plemena Benu Mut’an, došao je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., noseći sa sobom desetinu pčelinjeg proizvoda kojeg je prikupio (u dolini Selebe), a tražio je od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da mu učini zaštićenom dolinu Selebe (kako bi u njoj skupljao med). Allahov Poslanik, s.a.v.s., mu je zaštitio tu dolinu. Kada je za halifu izabran Omer, Sufjan b. Vehb je pisao Omeru pitajući ga o tome, pa mu je Omer napisao: 'Ako ti bude davao desetinu od pčelinjeg proizvoda, koju je davao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., neka i dalje dolina Selebe bude za njega zaštićena, a ako ne bude davao zekat - pčele lete na cvijet a med jede ko hoće.'”¹³

¹¹ Ibnul-Arabi, *Ahkamul-Kur'ani*, 3/139.

¹² Hadis bilježi Abdur-Rezak, br. 6973; Ibn Ebi Šejbe, br. 10050; Ibn Madže, br. 1823; El-Bejheki, *El-Kubra*, br. 7458. Nakon što je naveo ovu predaju El-Bejheki kaže: „Ovo je najvjerodostojnije što je preneseno o obaveznosti desetine na med, ali u nizu prenosilaca je prekid.“ Šejh Albani je ovaj hadis ocijenio dobrim na osnovu drugih predaja. Pogledati: *Sunen Ibn Madže* s njegovom valorizacijom, 1/584. Kasnije dolazi govor drugih učenjaka o ocjeni ovog hadisa.

¹³ Ebu Davud, br. 1600. Ibn Abdil-Berr je hadis ocijenio dobrim, *El-Istizkar*, 3/240, a također i šejh Albani u *Sahihu Ebi Davud*, 5/314.

Treća: Amr b. Šuajb prenosi od svoga oca pa od djeda da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., od meda uzimao desetinu.¹⁴

Četvrta: Ibn Omer, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., o medu rekao: „Na svakih deset mješina daje se jedna.“¹⁵

Peta: Ebu Hurejre, r.a., kaže: „Poslanik, s.a.v.s., je poslao dopis stanovnicima Jemena, u kojem stoji: 'Da se od meda uzme jedna desetina.'“¹⁶

U nekima od spomenutih hadisa navodi se da je Poslanik, s.a.v.s., prihvatio desetinu pčelinjeg proizvoda, tj. meda, čime je svojim postupkom potvrdio utemeljenost davanja zekata na med, a u drugim hadisima svojim govorom to jasno naređuje.

Komentar hadiske argumentacije

Prvi hadis od Ebu Sejjare, r.a., nije vjerodostojan i ne može se koristiti kao argument. Imam Et-Tirmizi spominje kako je o ovom hadisu pitao imama Buharija koji je rekao da je mursel (s prekidom na početku lanca prenosilaca) i da se ravija Sulejman b. Musa nije susreo s nekim od

¹⁴ Ibn Madže, br. 1824, šejh Albani o ovom hadisu kaže: hasen sahih. Međutim, mnogi hadiski autoriteti su ovaj hadis ocijenili slabim, jer prenosilac od Amra b. Šuajba je Usama b. Zejd b. Eslem, a on je slab. Ibn Me'in je rekao: „Trojica Zejdovih sinova nisu ništa.“ Et-Tirmizi je kazao: „Medu djecom Zejda b. Esleme nema pouzdanih.“ Pogledati: Ibnul-Kajjim, *Zadul-Mead*, 2/13.

¹⁵ Et-Tirmizi, br. 629. Šejh Albani je hadis ocijenio vjerodostojnim. Vidjeti: *Sahihul-Džami's-sagir ve zijadatih*, br. 4252. Međutim, po ocjeni mnogih učenjaka hadis je slab. U nizu prenosilaca ovog hadisa je ravija po imenu Sadaka b. Abdullah b. Musa b. Jesar, a to je prenosilac kojeg su slabim ocijenili imam Ahmed, Jahja b. Mein i drugi. En-Nesai je rekao: „Sadaka b. Abdullah nije ništa, a ovaj hadis je munker.“ (Ibnul-Kajjim, *Zadul-Mead*, 2/13.) Et-Tirmizi o ovom hadisu kaže: „Lanac prenosilaca hadisa Ibn Omera je diskutabilan, a u ovom poglavlju (zekat na med) ništa značajno od Vjerovjesnika, s.a.v.s., nije preneseno vjerodostojnim putem, a većina učenjaka radi po ovom hadisu i to je stav Ahmeda i Ishaka. Neki učenjaci su kazali: na med se ništa ne daje. Sadaka b. Abdullah, ravija u ovom senedu, nema dobro pamćenje...“ *Džamiu't-Tirmizi*, 3/16.

¹⁶ El-Bejheki, *El-Kubra*, br. 7708. Među prenosiocima ovog hadisa je Abdullah b. Muharrer, a to je slab ravija koji je ostavljen. Ibnu Hazm o njemu kaže: „On je lošiji od svakog lošeg kojeg su konsenzusom ostavili.“ Ibnul-Mulekkin, *El-Bedrul-munir*, 5/522.

ashaba, a to znači da nije mogao čuti ovaj hadis od Ebu Sejjare. Et-Tirmizi također prenosi da je Buhari kazao: „O zekatu na med nema vjerodostojnih predaja.“¹⁷

Hadis Hilala, r.a., dobrim je ocijenio Ibn Abdil-Berr, a od savremenih učenjaka šejh Albani, međutim upitno je koliko ova predaja ukazuje na obaveznost zekata na med. U predaji se govori o davanju jedne desetine u vidu kompenzacije za zaštitu zemljišta i njegovu ekskluzivnu upotrebu od strane korisnika. Komentirajući ova dva hadisa imam Eš-Ševkani kaže: „Znaj da hadis Ebu-Sejjare i hadis Hilala – ukoliko se ne radi o istoj osobi – ne upućuju na obligatnost davanja zekata na med jer su i jedan i drugi dobrovoljno dali zekat na med a zauzvrat im je Poslanik, s.a.v.s., zaštitio doline u kojima su njihovi pčelinjaci. Omer, r.a., shvatio je smisao zbog kojeg je Poslanik, s.a.v.s., prihvatio da ovo zemljište učini zaštićenim i povodeći se time postupio je na isti način. Da je zekat na med obligatna dužnost ne bi im davao mogućnost izbora (ako žele da im se zemljište zaštititi dat će zekat), nego bi od njih bezuvjetno uzeo zekat. Ostali hadisi u ovom poglavlju nisu na stepenu da se uopće razmatraju kao argument.“¹⁸ Ovdje, Ševkani, rahimehullah, daje odgovor i na ostale predaje kojima se dokazuje obaveza zekata na med, kazavši da nisu na stepenu da bi se mogle tretirati dokazom. To se odnosi i na ovdje spomenute predaje s obzirom na to da, po ocjeni eminentnih hadiskih autoriteta, nisu vjerodostojne.¹⁹

Racionalni dokaz:

Med po mnogo čemu liči žitaricama i plodovima na koje se daje zekat, s obzirom na to da se dobiva iz nektara kojeg pčele skupljaju s cvjetova, mjeri se zapremninskim, odnosno težinskim mjerama, prirodno se skladišti i čuva, pa je stoga zekat na med obavezan kao i zekat na žitarice i plodove.²⁰ Cvjetovi formiraju plodove na koje se daje zekat, pa je nužno da se i na med koji se uzima iz cvjetova također daje zekat.²¹

¹⁷ Et-Tirmizi, *El-'Ilelul-kebir*, str. 102.

¹⁸ Eš-Ševkani, *Nejlul-evtar*, 4/175.

¹⁹ Pogledati prethodne fusnote.

²⁰ Ibnul-Kajjim, *Zadul-mead*, 2/15.

²¹ El-'Ajni, *El-Binaje*, 3/429.

Oponenti stava da je zekat na med obligatna dužnost odbacuju ovaj dokaz i ne prihvataju ovakvu analogiju, s obzirom na to da između meda, usjeva i plodova na koje se daje zekat postoje bitne razlike. Med ne spada u živežne i osnovne namirnice poput usjeva i plodova na koje se daje zekat, a postoje mnoge biljne kulture na koje se zekat ne daje i njima se med može sličnom analogijom pridružiti kao što je ovim dokazivanjem pridružen plodovima na koje se daje zekat.

Dokazi drugog mišljenja i opaske na njih

Prvo: Prenosi se od Ebu Musa i Muaza, r.a., da im je Poslanik, s.a.v.s., poslavi ih u Jemen da poučavaju vjeri rekao: „Ne uzimajte zekat osim na ovo četvero: ječam, pšenicu, grožđice i datule.“²²

Ova predaja implicira da se zekat uzima samo na ove četiri kulture, a med nije spomenut iako je Jemen zemlja bogata medom.

Dokazu oponira činjenica da spomen ove četiri vrste ne ograničava obligatnost zekata samo na njih, ako se validnim argumentom potvrdi da je zekat obavezan na neku drugu vrstu imovine.

Drugo: Predaja od Muaza b. Džebela, r.a., u kojoj se navodi da je donio zekat na međuiznos krava²³ i med, te je rekao: „O ovim dvjema stvarima mi Poslanik, s.a.v.s., ništa nije naredio.“²⁴

²² Hakim, br. 1459; Ed-Darakutni, br. 1921; El-Bejheki, *El-Kubra*, br. 7451. Predaja je slaba u ovoj formi, međutim postoje predaje koje je jačaju. Od njih je predaja Musa b. Talhe u kojoj se navodi da je rekao: „Kod nas se nalazi dopis Muaza, r.a., od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je uzeo zekat na pšenicu, ječam, grožđice i datule.“ Bilježi Ahmed, br. 21989. Šuajb Arnaut o ovoj predaji kaže: „Ispravnog je seneda, iako Musa nije susreo Muaza, međutim on prenosi iz njegovog dopisa, a to je dopis koji je prihvaćen kod učenjaka.“ *Musned imama Ahmeda*, 36/315. Pogledati: Eš-Ševkani, *Nejlul-Evtar*, 4/170.

²³ Tj. zekat na krave između dva prelazna broja. Npr. kada vlasnik krava ima 35 grla, pet grla je između dva broja na koje je iznos zekata definiran, a to je 30 i 40, jer na trideset krava daje se june koje je napunilo godinu i ušlo u drugu, a na 40 grla daje se june koje je napunilo dvije godine.

²⁴ Ahmed, br. 22019; Ebu Davud, *El-Merasil*, br. 107; El-Bejheki, *El-Kubra*, br. 7291. Šuajb Arnaut o ovom hadisu kaže: „Njegovi prenosioci su pouzdani, to su prenosioci Buharija i Muslima, osim što Tavus nije susreo Muaza.“ Ibn Hadžer je rekao: „U ovom hadisu postoji prekid između Tavusa i Muaza, međutim El-Bejheki kaže da je

Ova predaja potvrđuje prethodnu: da zekat na med nije obavezan.

Ovom argumentu se oponira time da je predaja slaba, s obzirom na to da u sebi ima prekid između dvojice prenosilaca, a ako se i prihvati kao validna, može se odnositi na med koji nije dosežao nisab, tj. najmanju vrijednost na koju se daje zekat.

Treće: Vjerski obveznici oslobođeni su svih dužnosti sve dok se ne potvrdi suprotno, a ta potvrda biva putem šerijatskog argumenta, poput vjerodostojnog hadisa koji jasno ukazuje na pravnu normu i konsenzusa, a tako nešto u slučaju zekata na med ne postoji. Već je spomenut govor imama Buharija da po pitanju zekata na med ništa vjerodostojno nije preneseno od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.²⁵ Et-Tirmizi je rekao: „U ovom poglavlju ništa značajno od Vjerovjesnika, s.a.v.s., nije preneseno vjerodostojnim putem.“²⁶ Ibnul-Munzir kaže: „O obligatnosti zekata na med nema vjerodostojne predaje od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., niti je po tom pitanju ostvaren konsenzus, tako da zekat na med nije obavezan.“²⁷

Ovom dokazu se može oponirati time što postoje predaje, koje, iako su pojedinačno slabe, jedna drugu jačaju, što ukazuje da po tom pitanju postoji osnova.

Četvrto: Med je tekućina, koja izlazi iz životinje i po tome liči mlijeku, a na mlijeko se ne daje zekat konsenzusom učenjaka.²⁸

Ovom dokazu se odgovara odbacivanjem ovakve analogije zbog razlike između meda i mlijeka. Razlika se ogleda u tome da se mlijeko dobiva mužom stoke na koju se daje zekat, dok med proizvodi pčela na koju se ne daje zekat.²⁹

hadis jak, jer je Tavus poznao sve što se vezuje za Muaza.“ *Et-Telhisul-habir*, 2/368.

²⁵ Et-Tirmizi, *El-'Ilelul-kebir*, str. 102.

²⁶ *Džami'ut-Tirmizi*, br. 629, 3/16.

²⁷ Ibn Kudama, *El-Mugni*, 3/20; Ibnul-Kajjim, *Zadul-Me'ad*, 2/13.

²⁸ Vidjeti: Ibn Kudama, *El-Mugni*, 3/20.

²⁹ Vidjeti: Ibnul-Arabi, *Ahkamul-Kur'an*, 3/140.

Dokaz trećeg mišljenja

Vlasnici meda podstiču se da daju zekat, ali im se to izričito ne naređuje, a njima je pokuđeno da zekat ne daju. Ovaj stav polazi od stanovišta da hadiske predaje koje govore o zekatu na med nisu autentične i eksplicitne kao što su predaje koje govore o zekatu na usjeve i stoku, a med se ne spominje u sačuvanim dopisima o imovini na koju se daje zekat. Kada bi zekat na med bio na stepenu usjeva i stoke, pravila i norme koje reguliraju pitanje zekata na med bile bi jasno utemeljene i definirane, kao što je slučaj s usjevima i stokom. Međutim, argumenti koje navode učenjaci - stav da je zekat na med obavezan - mogu poslužiti kao dokaz pohvalnosti tog postupka.³⁰

Zaključak i odabrano mišljenje:

Razmotrimo li prethodno spomenuta mišljenja možemo zapaziti da se učenjaci po pitanju zekata na med, ustvari, drže pravila i principa na kojima su izgradili svoje stavove o zekatu na usjeve i plodove. Ebu Hanife, rahimehullah, u usjeve i plodove na koje se daje zekat ubraja sve što čovjek uzgaja s ciljem eksploatacije zemlje, bilo to voće, žitarice, povrće, sjemenke ili neka druga kultura. Njegova dva učenika Ebu Jusuf i Muhammed, rahimehumallah, su stanovišta da je zekat obavezan samo na usjeve i plodove koji ostaju tokom cijele godine. Mišljenje Ebu Hanife i dvojice njegovih učenika da je zekat na med obavezan podudara se s njihovim stavovima o zekatu na usjeve i plodove, jer se pčela, praveći med, hrani cvjetnim sokom, a to je biljni produkt, i to je vid eksploatacije zemlje, te je i zekat na med obavezan. S druge strane, med ostaje tokom cijele godine pa je zekat na njega obavezan kao i na usjeve i plodove koji imaju to svojstvo. Hanbelijski učenjaci vide zekat obaveznim na sve usjeve i plodove koji se prirodno skladište i koji se mjere zapreminskim mjerama, kao što je litar, tovar i sl., a te dvije specifikacije su u medu prepoznatljive. Malikijski i šafijjski učenjaci, uz određene razlike među njima, vide zekat obaveznim na datule i grožđice od voća, a što se usjeva tiče samo na one kulture koje služe kao osnovne - živežne namirnice i daju se prirodno skladištiti. Ta svojstva se ne nalaze pri medu, s obzirom na to da nije osnovna živežna namirnica, te stoga zekat na med po njima nije obavezan. Jedna skupina

³⁰ Vidjeti: Ebu Ubejd, *El-Emval*, str. 607-608; Karadavi, *Fikuhuz-zekat*, 1/425.

učenjaka je zekat na usjeve i plodove svela isključivo na kulture koje su u predajama spomenute, a to su: pšenica, ječam, datule i grožđice. Sve mimo toga je oslobođeno zekata, jer nema tekstualnoga dokaza koji bi potvrdio obavezu davanja zekata na bilo koju drugu vrstu plodova i usjeva, ne postoji konsenzus o tome, niti su druge kulture, prema ovom mišljenju, u značenju spomenutih. To znači da ni zekat na med nije obligatan po mišljenju ove skupine učenjaka.³¹

Usjevi i plodovi na koje se davao zekat u vremenu poslanstva, kao što to predaje eksplicitno ukazuju, su ječam, pšenica, datule i grožđice. Razmotrimo li ove vrste usjeva uočit ćemo da je najbitnija njima zajednička osobina to što predstavljaju osnovne živežne namirnice, koje traju tokom godine i prirodno se daju skladištiti. Pšenica je i danas živežna namirnica, ječam manje, a datule i grožđice su to bile u arapskom podneblju u vremenu poslanstva. To nam ukazuje na snagu malikijskog i šafijskog mezheba koji vide da je zekat obavezan na one plodove i usjeve koji služe kao živežne namirnice, daju se prirodno skladištiti i ostaju tokom godine. Med ostaje tokom godine i skladišti se, ali se ne ubraja u osnovne živežne namirnice, nego služi kao povremena hrana, poslastica i lijek. To bi značilo da smisao zbog kojeg je propisan zekat na usjeve i plodove nije ostvaren pri medu te stoga zekat na njega nije obavezan.

Osvrnemo li se na kur'ansko-hadisku argumentaciju uočit ćemo da ajeti, kao i predaje koje su s aspekta seneda prihvatljivije, ne upućuju jasno na obavezu zekata na med. S druge strane, predaje koje su u tome jasnije sa strane vjerodostojnosti su slabe. Ipak, neki učenjaci smatraju da te predaje, iako su pojedinačno slabe, jedne druge podupiru, snaže i jačaju, što sve skupa daje utemeljenje obaveznosti zekata na med.³² Stoga, imam Et-Tirmizi nije apsolutno i potpuno negirao ispravnost svih predaja po ovom pitanju, nego je rekao: „U ovom poglavlju ništa značajno od Vjerovjesnika, s.a.v.s., nije preneseno vjerodostojnim putem.“³³

³¹ Ibn Kudama, *El-Mugni*, 3/4; *El-Mevsuatul-fikhijetul-kuvejtijje*, 23/278.

³² Ibnul-Kajjim, *Zadul-Me'ad*, 2/15; Muhamed Siddik Han, *Er-Revdatun-nedijje*, 1/200.

³³ *Džami'ut-Tirmizi*, br. 629, 3/16.

Važno je podsjetiti da je zekat ibadet, obred koji se nužno temelji na objavi. Na to nas podsjeća predaja od Ebu Hurejre, r.a., u kojoj navodi da je Poslanik, s.a.v.s., na pitanje o zekatu na magarce odgovorio: „Onaj ko bude uradio koliko trun dobra – vidjeće ga, a onaj ko bude uradio koliko trun zla – vidjeće ga.“³⁴ Ovdje vidimo kako Poslanik, s.a.v.s., na pitanje o zekatu na magarce odgovora da mu o njima ništa nije objavljeno, što ukazuje da se takav propis bazira isključivo na objavi. Po pitanju zekata na med čvrstog uporišta u predajama nema, niti se jasnom analogijom može pridružiti nekoj drugoj zekatskoj imovini, ali ostaje ovaj podstrek na kojeg je Poslanik, s.a.v.s. ukazao: „Onaj ko bude uradio koliko trun dobra – vidjeće ga.“ To sve skupa ide u prilog trećem mišljenju da je zekat na med lijepo dati, ali zbog odsustva jasnog argumenta ne može se smatrati obligatnom obavezom.

Vrijedi još napomenuti da med postaje trgovačka roba, ako se proizvodi s ciljem prodaje, i kao takav na njega je zekat obavezan. To znači da, ako njegova vrijednost u novcu doseže nisab, nakon što se upotpuni lunarna godina, dužnost je na ime zekata izdvojiti 2,5%. Uzvišeni Allah najbolje zna.

Literatura

- Abdurrezak, H. N. (1403. h. g.) *El-Musannef*, Bejrut, El-Mektebul-islamijj, drugo izdanje.
- Albani, M. N. (2002) *Sahihu Suneni Ebi Davud*, Kuvajt, Muessesetu Garras.
- Albani, M. N. *Sahihul-Džami's-sagir ve zijadatih*, Bejrut, El-Mektebul-islamijj.
- Buhari, M. I. (1422. h. g.) *Sahihul-Buhari (El-Džami'ul-musned el-muhtesar li umuri Resulillahi, s.a.v.s., ve sunenih ve ejjamih)*, Daru Tavkin-nedžat.
- Ebu Davud, S. E. (1408. h. g.) *El-Merasil*, Bejrut, Muessesetur-risale.
- Ebu Davud, S. E. *Sunenu Ebi Davud*, Bejrut, El-Mektebetul-asrija.
- Ebu Ubejd, K. S. *Kitabul-emval*, Bejrut, Darul-fikr.
- Ed-Darakutni, A. U. (2004) *Sunenud-Darakutni*, Bejrut, Muessesetur-risale.

³⁴ Sura Ez-Zilzal, 7-8. Hadis bilježi Ahmed, br. 9476. Šuajb Arnaut o ovom hadisu kaže: „Sahih, ispunjava kriterije Muslima.“

- El-'Ajni, M. A. (2000) *El-Binajetu šerhul-Hidaje*, Bejrut, Darul-kutubil-ilmijje.
- El-Bejheki, A. H. (1414. h. g.) *Sunenul-Bejhaki el-Kubra*, Mekka, Mektebetud-daril-Baz.
- El-Džessas, A. A. (1405. h. g.) *Ahkamul-Kur'an*, Bejrut, Daru ihjait-turasil-arebijj.
- El-Kasani, A. M. (1986) *Bedaius-sanai' fi tertibiš-šerai'*, Bejrut, Darul-kutubil-ilmijje, drugo izdanje.
- El-Mevsuatul-fikhijjetul-kuvejtija*, (1983) Kuvajt, Darus-selasil.
- En-Nevevi, M. J. *El-Medžmu'u šerhul-Muhezzeb liš-Širazi*, Darul-fikr.
- Eš-Ševkani, M. A. (1993) *Nejlul-evtari*, Egipat, Darul-hadis.
- Et-Tirmizi, M. I. (1409. h. g.) *'Ilelut-Tirmizil-kebir*, Bejrut, 'Alemul-kutub.
- Et-Tirmizi, M. I. *El-Džamius-sahih – Sunenut-Tirmizi*, Bejrut, Daru ihjait-turasil-'arabi.
- Hakim, M. A. (1411. h. g.) *El-Mustedrak 'alas-sahihajni*, Bejrut, Darul-kutubil-'ilmijje.
- Ibn Abdil-Ber, U. J. (2000) *El-Istizkar*, Bejrut, Darul-kutubil-ilmijje.
- Ibn Ebi Šejbe, A. M. (1409. h. g.) *El-Musannef*, Rijadh, Mektebetur-Rušd.
- Ibn Hadžer, A. A. (1419. h. g.) *Et-Telhisul-habiru fi tahridžil-ehadisir-Rafi'il-kebir*, Darul-kutubil-ilmijje.
- Ibn Hanbel, A. M. (2001) *Musnedul-Imam Ahmed bin Hanbel*, Bejrut, Muessesetur-risale.
- Ibn Kudama, M. A. (1968) *El-Mugni*, Kairo, Mektebetul-Kahira.
- Ibn Madže. M. J. *Sunenu Ibn Madže*, Mektebetu Ebil-Me'ati.
- Ibn Madže. M. J. (1417. h. g.) *Sunenu Ibnu Madže*, valorizacija hadisa: Muhammed Nasiruddin Albani, Rijadh, Mektebetul-me'arif.
- Ibnul-Arabi, M. A. (2003) *Ahkamul-Kur'ani*, Bejrut, Darul-kutubil-ilmijje.
- Ibnul-Kajjim, M. E. (1994) *Zadul-mead fi hedji hajril-ibad*, Bejrut, Muesselur-risala.
- Ibnul-Mulekkin, S. U. (2004) *El-Bedrul-munir fi tahridžil-ehadisi vel-asaril-vakiati fiš-Šerhil-kebir*, Rijadh, Darul-hidžre.

- Karadavi, J. A. (1973) *Fikuhuz-zekati – dirasetun mukarenetun liahkamiha ve felsefetiha fi dav'il-Kur'ani ves-sunneti*, Bejrut, Muessetur-risala, drugo izdanje.
- Korkut, B. (1992) *Kur'an s prevodom*, Kompleks Hadimul-haramejniš-šerifejni – Melik Fahd, Medina.
- Mehanović. M. (2021) *Kur'an – Prijevod značenja na bosanski jezik utemeljen na Ibnu Kesirovom tumačenju*, Tuzla.
- Muhamed, S. H. *Er-Revdatur-nedijje šerhud-dureril-behijje*, Darul-ma'rife.

ZAKAH ON HONEY - A COMPARATIVE APPROACH

Abstract

The analysis of Islamic legal issues using the comparative method of different madhhabs is suitable for our time when the public is faced with different opinions of Islamic jurists. This method enables legal issues to be thoroughly analyzed and viewed from different aspects, to consider conflicting evidence, to understand the causes of disagreement and to recognize the opinion supported by the strongest arguments. One of the issues on which Islamic jurists differ is zakah on honey, whether it is obligatory or not. This paper tries to explain the opinions of scholars on this issue, analyze the arguments on which they build their positions, facilitate the understanding of the causes of the divergence of Islamic jurists and point out the selected opinion on zakah on honey.

Keywords: *Zakah, honey, nisab, madhhab, ijtehad, sources of sharia, hadith*

زكاة العسل – دراسة مقارنة

الملخص

إن تحليل قضايا الشريعة الإسلامية باستخدام منهج المقارنة بين المذاهب المختلفة يتناسب مع عصرنا الحديث، حيث تواجه فيه العامة آراء الفقهاء المختلفة. تمكنا هذه الطريقة من تحليل القضايا القانونية بدقة وعرضها من جوانب مختلفة، والنظر في الأدلة المتضاربة وفهم أسباب الخلاف، والتعرف على الرأي المدعوم بأقوى الحجج.

من المسائل التي اختلف الفقهاء فيها مسألة زكاة العسل، هل هي واجبة أم لا. تم بذل الجهد في هذا البحث لشرح آراء العلماء فيما يتعلق بهذا الموضوع وتحليل الحجج التي يبنون عليها مواقفهم، وتسهيل فهم أسباب اختلاف الأئمة الفقهاء، وكذلك توضيح الرأي الراجح في مسألة زكاة العسل.

الكلمات المفتاحية: الزكاة، العسل، النصاب، الاجتهاد، مصادر الشريعة، الحديث.